

Ekonomické nástroje znižovania emisií CO₂

Prípad Hornonitriansky baní Prievidza

Viliam Páleník

Inštitút zamestnanosti/ Ekonomický ústav SAV

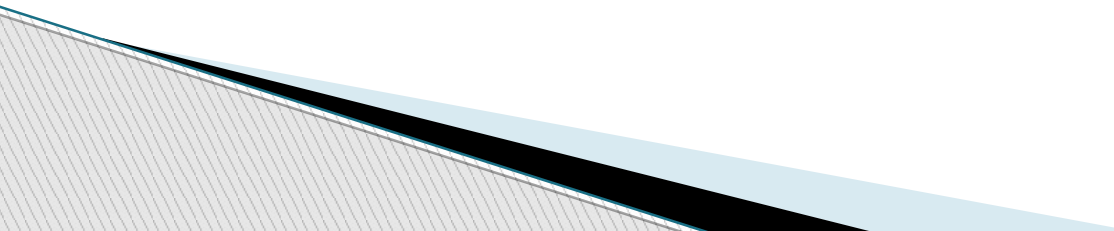
Round table on coal regions in transition

CCMI CESE, Congress Room - Hotel Pod zámkom, Bojnice, Slovakia

Podporené projektom EVS Z314011L038 Politiky zamestnanosti

Ekonomické nástroje znižovania emisií CO₂ - prípad HBP

► Štruktúra vystúpenia:

1. Motivácia
 2. Environmentálna ekonómia vs. Ekologická ekonómia
 3. Klimatické zmeny – mitigácia vs. adaptácia
 4. Mitigačná politika EÚ
 5. Dotácie na ťažbu uhlia a mitigácia
 6. Prípad Hornonitrianske bane Prievidza
 7. Závery a odporúčania
-

1. Motivácia

- Klimatické zmeny
- Globálne otepľovanie
 - ▢ Existencia
 - ▢ Mitigácia
 - ▢ Adaptácia
- Spoločenský diskurz:
 - ▢ Environmentálny aspekt
 - ▢ Ekonomický pohľad
- Mitigačné nástroje hospodárskej politiky:
 - ▢ Svet
 - ▢ EÚ
 - ▢ Slovensko
- Záujmové skupiny:
 - ▢ Tvorcovia politík
 - ▢ Regióny
 - ▢ Organizovaná občianska spoločnosť
 - ▢ Zamestnávateľia
 - ▢ Zamestnanci
 - ▢ Ostatné záujmové skupiny
- Prípady Hornonitrianske bane Prievidza

2. Environmentálna ekonómia vs. Ekologická ekonómia

- ▶ **Ekologická ekonómia** je špecifický smer v rámci heterodoxnej ekonómie
 - environmentálne súvislosti ekonomickej činnosti (produkcie a spotreba)
 - optimálna veľkosť ekonomiky
 - predpoklad tzv. silnej udržateľnosti
 - voľná substituovateľnosť prírodného kapitál za ľuďmi vytvorený kapitál (technológie, ľudská práca).
 -
- ▶ **Environmentálna ekonómie** je časť ekonómie, ktorá sa zaoberá témami spojenými so stavom a kvalitou životného prostredia
- ▶ Vychádza z neoklasického ekonomického modelu
- ▶ Zlyhanie trhu, **externality**, verejné statky, komunity, ekonomické hodnotenie prírody.
- ▶ Prínosy a náklady politik ochrany životného prostredia
 - znečistenie vzduchu, vody,
 - zásahy do ekosystémov,
 - odpadové hospodárstvo
 - využitie krajiny
 - globálne klimatické zmeny,
 - atd.

2. Environmentálna ekonómia- externality

- ▶ **Externalita:** označenie pre aktivitu či činnosť, ktorou firmy či jednotlivci spôsobujú nedobrovoľné náklady alebo zisky iným subjektom bez kompenzácie prostredníctvom trhu
 - Za prítomnosti externality nie je bod trhovej rovnováhy efektívny = **neoptimálne množstvo produkcie z pohľadu celej spoločnosti.**
- ▶ Externality – ekonomické nástroje:
 - ▢ Pozitívne externality – dotovať (výskum, historické pamiatky)
 - ▢ Negatívne externality – spoplatňovať (emisie, odpad)
 - Internalizácia externalít (znečisťovateľ platí)
 - Coasova teoréma:
 - ▢ Silné vlastnícke práca a vyjednávanie dotknutých strán.

3. Klimatické zmeny - mitigácia a adaptácia

- Reakcie na klimatické zmeny:
- Mitigačné opatrenia
- (zmierňovanie následkov):
 - činnosti, ktoré:
 - znižujú emisie skleníkových plynov
 - zvyšujú schopnosť pohlcovať skleníkové plyny z atmosféry.
- Adaptačné opatrenia (prispôsobenie):
- Plánované:
 - reakcia na otepľovanie
 - predvídanie otepľovania
- Spontánne (občianske aktivity)

3. Klimatické zmeny - mitigácia vs. adaptácia

- ▶ Je globálne otepľovanie spôsobené ľudskou činnosťou štatisticky významné?
- ▶ Je zotrvačnosť globálneho otepľovanie veľká?

- ▶ Ak áno - je potrebné oboje:
 - Mitigácia
 - Adaptácia

4. Mitigačná politika

- ▶ Rámcová zmluva OSN o zmene klímy
 - 1992 Rio de Janeiro
 - ,
 - 2015 Paríž195 zmluvných štátov 185 ratifikovalo (USA odstúpilo)
- ▶ Európska únia: Stratégia Európa 2020
 - Zmena klímy a energetika
 - ▣ menej emisií skleníkových plynov o 20 % v porovnaní s rokom 1990
 - ▣ získavať 20 % energie z obnoviteľných zdrojov
 - ▣ zvýšiť energetickú účinnosť o 20 %
- ▶ Slovenská republika:
 - Ratifikácia Rámcová zmluva OSN o zmene klímy
 - Prijatie Európa 2020

4. Mitigačná politika EÚ

- ▶ Energetická únia pre Európu (2015)
- ▶ „Zabezpečiť cenovo dostupnú, bezpečnú a udržateľnú energiu pre Európu a jej občanov. Osobitné opatrenia sa týkajú piatich kľúčových oblastí, medzi ktoré patria:
 - energetická bezpečnosť,
 - energetická efektívnosť,
 - **eliminácia emisií uhlíka**“.
- ▶ Obnoviteľné zdroje energie:
 - Biopalivá
 - Veterné, vodné
 - Geotermálne
 - Fotovoltaické

2015 : Domáce zdroje uhlia v energetickej transformácii EÚ

Iniciatívne stanovisko CCMI/138 (Fornea/ Eisenvortová)

2016 : Balík opatrení Čistá energia pre všetkých Európanov

2017: Platforma pre transformáciu uhoľných regiónov v Európe

5. Dotácie na ťažbu uhlia a mitigácia

Platforma pre **transformáciu uhoľných regiónov** v Európe:

- ▶ uhoľné regióny v procese premeny,
- ▶ 41 regiónoch 12 členských štátov sa aktívne ťaží uhlie,
- ▶ priamo zamestnaných približne 185 000 občanov
- ▶ produkcia a spotreba uhlia v EÚ trvalo klesá,
- ▶ záväzku viacerých členských štátov, že postupne prestanú využívať uhlie,
- ▶ pomoc **členským štátom a regiónom** čeliť výzve udržať rast a zamestnanosť uhoľných regiónoch.

6. Prípád Hornonitrianske bane Prievicza a.s.

- ▶ **1991** Vláda SR :
 - „Informácia o útlmových programoch a riešení otázok uhoľného baníctva na Slovensku“,
 - „Útlmový program pre spoločnosť Slovenské uhoľné bane“
- ▶ Privatizácia: Základné imanie: 3 002 567 000, sk (= cca 86 mil Euro)
 - **1996** 63% ZI za 15 774 000 Sk
 - **1998** 34 % ZI za 10 400 000 Sk
 - Spolu 97 % akcií 26,2 mil Sk = cca **750 000 euro** (pod 1% zo ZI)
- ▶ Vláda SR svojimi uzneseniami č. 356 zo 4. mája 2005 Všeobecný hospodársky záujem – elektrina z domáceho uhlia
 - Tarifa za prevádzku systému (cca 100 mil euro 2018),
 - cca **5 % emisií** CO2 v SR
- ▶ **2009** – výbuch uhoľného plynu v Bani Handlová – 20 obetí
- ▶ **2018** Uzn. č 580/2018 Vláda SR : **„Problematika transformácie regiónu horná Nitra v súvislosti s návrhom všeobecného hospodárskeho záujmu na zabezpečenie bezpečnosti dodávok elektriny“**.
- ▶ 1998-2018 Celkový čistý zisk HBP cca **18 mil euro**
- ▶ **2019** Uzn. Č. 336/2019 Vlada SR: **„Akčný plán transformácie regiónu Horná Nitra“**
- ▶ **2023** Ukončenie ťažby v regióne Horná Nitra
- ▶ **????** Ukončenie ťažby na Slovensku (baňa Čáry),
- ▶ **????** Ukončenie výroby elektriny z uhlia (elektrárne Vojany)

6. Prípád HBP

Všeobecný hospodársky záujem na zabezpečenie bezpečnosti dodávok elektriny: Vzhľadom na nízku kvalitu ťaženého uhlia a jeho malý podiel v energetickom mixe Slovenskej republiky (cca 7 %):

Verejný záujem na ochrane životného prostredia, ľudského zdravia a ochrane klímy jednoznačne prevyšuje nutnosť vyťažiť a spáliť uhlie a hlavne lignit.

6. Prípád HBP - legislatíva EÚ

- ▶ Rady z 10. decembra 2010 o štátnej pomoci na uľahčenie zatvorenia uhoľných baní neschopných konkurencie (2010/787/EÚ).
- ▶ „S cieľom predísť tomu, aby takúto pomoc neoprávnene čerpali podniky, ktoré zatvárajú len niektoré zo svojich ťažobných lokalít, by si dotknuté podniky mali viesť **samostatné účtovníctvo pre každú uhoľnú výrobnú jednotku.**“

Prípád HBP - Zásobník projektov akčného plánu

	Ks	Prac miesta	Celkom mil. euro	mil. euro /prac. miesto
Celkom	182	10 318	1 627	0,16
HBP	15	907	364	0,40
Zvyšok	167	9 411	1 263	0,13
% HBP	8	9	22	

6. Prípád HBP - cena elektriny

- ▶ Vplyv navrhovaného všeobecného hospodárskeho záujmu (VHZ) na účastníkov trhu (podľa dokumentu vlády):
 - Uvažovaná výšky tarify za prevádzkovanie systému **4,5 euro/MWh**
 - Dopad navrhovaného VHZ na štátny rozpočet bude **neutrálny**
- ▶ Treba: Uvažovať verejné rozpočty v širokom slova zmysle:
 - aj európske výdavky
 - nárast cien elektriny pre všetkých odberateľov.

7. Diskusia

- ▶ Transformácia uholného regiónu vs. transformácia ťažobného podniku
- ▶ Podnik HBP:
 - bol privatizovaný
 - bol vysoko ziskový
 - pokračuje v bani Čáry
- ▶ Transformačné projekty HBP – sú neefektívne?
- ▶ Výroba elektriny z uhlia – pokračuje?
- ▶ Teplárne pokračujú?
- ▶ Vyťaženosť kapacít SE, a,s,
- ▶ Dokončenie JE Mochovce.

Závery a odporúčania

- ▶ Zmeny klímy, globálne otepľovanie je oprávnené témou spoločenského diskurzu.
 - ▶ Zníženie emisií CO₂ znížením spaľovania fosílnych palív je dôležitou súčasťou mitigačných opatrení.
 - ▶ Zavedenie a predlžovanie dotovania ťažby uhlia a lignitu v HBP cez tarifu za prevádzku systému je príklad zlého opatrenia.
 - ▶ Klásť dôraz na transformáciu regiónu, nie ťažobného podniku.
 - ▶ Zainteresovať všetky zložky organizovanej občianskej spoločnosti na princípe partnerstva.
-

Ďakujem za pozornosť

Viliam Páleník Inštitút zamestnansoti
www.iz.sk viliam.palenik@iz.sk

Zdroje:

- 1)Uzn vlády SR č. 580/2018 z 12,12,2018 k materiálu č.42546/2018Problematika transformácie regiónu horná Nitra v súvislosti s návrhom všeobecného hospodárskeho záujmu na zabezpečenie bezpečnosti dodávok elektriny.
- 2) Richard Filčák- Vladimír Balaz-Tomáš Jeck: Coal Region in Transition: Energy, Jobs and Wealth in Horná Nitra, Slovakia, Centre of social and psychological sciences, SAS, 2018.
- 3) Greenpeace: Chýbajúci dátum ukončenia ťažby uhlia na Slovensku je v rozpore s európskou legislatívou. GreenPeace Slovakia Tlačová správa - 25. marca, 2019
- 4) Hlavné závery analýzy vládneho dokumentu „Problematika transformácie regiónu horná Nitra v súvislosti s návrhom všeobecného hospodárskeho záujmu na zabezpečenie bezpečnosti dodávok elektriny“; Greenpeace Slovensko, RNDr. Viliam Páleník, PhD., h.doc.; marec 2019
- 5) Uzn. č 580/2018 Vláda SR : „Problematika transformácie regiónu horná Nitra v súvislosti s návrhom všeobecného hospodárskeho záujmu na zabezpečenie bezpečnosti dodávok elektriny“.